

LBRIS | We know
books
Gh. Postelnicu

O pată
de sânge
intelectual

JON Caration

Povestea vieții

Cu un Cuvânt înainte de Passionaria STOICESCU

EDITURA MIRON

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	
Mărturii târzii	5
PROLOG	9
Capitolul 1	
CASETA CU INIMI.....	13
Capitolul 2	
MÂINE VINE TRECUTUL.....	39
Capitolul 3	
CER ÎNCERCAT	49
Capitolul 4	
FLORI DE GHEAȚĂ.....	57
Capitolul 5	
LAZĂRII MORTII	69
Capitolul 6	
ÎN SINGURĂTATEA LUMINII.....	76
Capitolul 7	
CORSPONDENȚĂ PE UN ARBORE.....	85
Capitolul 8	
ZĂMBETUL DURERII	103
Capitolul 9	
ÎNSERĂRI	108
EPILOG	113
În loc de ... POSTFAȚĂ	115
BIBLIOGRAFIE.....	119

Capitolul 1 CASETA CU INIMI

Un bărbat mai curând mic de stat, nu atât de legat ca Arghezi, dar asemănător, palid și surâzător, călcând greu cu trupul ușor aplecat (din cauza rucsacului din spate?). Un mare scriitor și, în orice caz, „un deținut politic pe care e mai bine să nu-l cunoști”. Colegul meu, învățător în satul vecin, nu-i om rău, dar este excesiv de fricos: de milițieni, de securiști, de activiștii de partid. E un fel de nepot al lui nea Stelică. Neliniștea lui mi se comunică puțin și mie. Sunt mulțumit că l-am văzut de aproape pe marele poet care vorbește la Europa liberă. Cum să fi intrat în vorbă cu el, dacă mi s-au încleștat maxilarele? Presimt foarte vag, prin niște imagini neclare, licăr, tremurat, înduioșare, eliberare, că cele câteva minute de la capătul punții din Ursoaia vor însemna ceva mai târziu, foarte târziu, poate o răstignire cu capul în jos, și mă descopăr, pentru a câta oară, fricos și nehotărât. Momentul favorabil a trecut. Cei doi frați au răspuns la salut și au trecut pe lângă noi. Lipsa de curaj, poate nepriceperea de a intra în vorbă cu ei se proiectau pe un fel de împăcare, de resemnare, că lumea, în țesăturile ei necunoscute, era dușmănoasă și rea.

Cu amicul învățător ajung, după clipe de tăcere, la o concluzie care ne mulțumește pe amândoi: pădurea și cerul, râul și munții sunt, în aceeași măsură ale noastre și ale fraților Diaconescu, Stelian și Virgil. Pe lângă unii și pe lângă ceilalți se scurg grupuri de copii ieșiți pe poarta școlii din Ursoaia. „Bună ziua, bună ziua”. Ei surprind răul ce ne înconjoară pe toți pentru că noi, adulții, nu avem mereu conștiința binelui pe care îl putem face altora...

Încă se mai pot afla detalii despre copilăria, adolescența și tinerețea lui Stelian Diaconescu (Ion Caraion). Născut în urmă

cu o sută de ani, mai sunt în viață cumnata scriitorului, Marilena Diaconescu (Șelaru), născută în 1938, cei doi copii ai acesteia, Liliana Gavrilă (Balalia), strănepoată de soră, precum și persoana cea mai autorizată biografic, fiica scriitorului (n. 1967). Biograful cel mai informat a fost buzoianul Alex. Oproescu, 30 de ani directorul Bibliotecii județene, născut în 1934, la Nehoiu, târgul de munte aflat la câțiva km de Pălici, satul copilăriei lui Caraion. Cât privește pe cei care au scris, ei nu s-au preocupat de primele două decenii din viața poetului. Fără a intra în amănunte semnificative, însuși se ferește să menționeze conținuturi și sensuri ale copilăriei și ale școlarității. Într-o mare măsură norocoși, vom face puține presupuneri și cât mai multe dezvăluiri bazate pe probe.

A fost un scriitor și un gânditor de profunzime, care a clădit o operă poetică și eseistică valoroasă, o culme a gândirii artistice postmoderne. Prin mesajul de umanitate și prin maniera originală a creației sale, Ion Caraion a penetrat istoria literaturii române și pe cea a literaturii europene din a doua jumătate a secolului XX. Sărbătorirea celor o sută de ani de la nașterea sa constituie nu numai un eveniment al culturii buzoiene, ci și o bucurie pentru iubitorii de frumos din întreaga țară. În povestea vieții lui, cititorul va găsi un exemplu de tenacitate și dispută crâncenă cu timpul, care nu rămâne niciodată fără răsplată.

În 1964, sedus de miracolul arghezian, Ion Caraion a scris pagini memorabile despre Tudor Arghezi. În foiletonul „Încopilărirea lumii și limbajului” afirmă că în întreaga operă argheziană, apare familia de la Mărțișor, soția Paraschiva și copiii Baruțu și Mițura. Niciodată el și părinții săi. În „Ochii Maicii Domnului” „*e înălțat un adevărat imn unei mame chintesențiale și dragostei acesteia față de copilul crescut cu acul*”. Caraion nu face nici atât. Să fi fost nemulțumit că de la 16 ani a luat viața în piept, descercându-se de unul singur, dormind prin parcuri, mâncând un covrig pe zi?

A avut copilărie Stelică Diaconescu? Desigur. Asemănătoare cu cea a lui Voiculescu, de care îl despărțeau 39 de ani și 8-9 km de drum colinar, pe malul stâng, întotdeauna însoțit, al râului Buzău.

S-a putut bucura de propria copilărie în Pălici, Ursoaia, Rușavățu și Muscel, satele presărate sub dealurile împădurite, mângâiate de undele râului, dar rămâne necunoscut în ce măsură s-a bucurat, când era filat, bănuț, șantajat, de copilăria fetei sale, apărută pe această lume când tatăl avea 45 de ani.

Într-o viață scurtă, în care s-au amestecat puține bucurii și multe drame, așa cum se amestecă apa cu solul și culorile cu lumina, Ion Caraion a purtat în amintire casa țărănească în care a venit pe lume, la 24 mai 1923. De câte ori, în întortocheatele întâmplări literare se abandona gândurilor sale, întâlnea salvator imaginea ei neschimbată. Gospodăria se afla într-o livadă vestită, într-un colț de rai, pe malul pârâului Rușavățu („ruși aveți? au întrebat turcii, după o confruntare militară cu muscalii”), firișor de apă care curge alături de marele râu, până se hotărăște să-i cedeze albia, într-o junglă de sălcii și rugi de mure. Se poate imagina și acum, lângă locuința restaurată de fratele Virgil și de fiul acestuia, Mihai Mihnea Diaconescu, ocoliți de orice ajutor din partea autorităților.

La vremea întemeierii României Mari, Mihai Diaconescu Întâiul, știut mai mult de Mihnea, a urmat un curs de pomicultură la „Școala de lucrători agricoli de pe lângă Pepiniera Petroasa”, nemaidespărțindu-se de atunci, de briceagul de altoit și de foarfeca de vie, chemat peste tot, chezășuind livezi de prun, de meri și de peri din soiuri europene, ferindu-se, cu grijă, să nu i se fure meseria. Era descendentul unui protopop de peste munți, care refuzase unirea cu Roma, surghiunit pentru acest motiv, urmărit multă vreme de răzburarea greco-catolicilor. Nefiind oameni care să se dea bătuți, urmașii protopopului, fețe bisericești, au ridicat lăcașuri de cult pe Valea Buzăului, ca și în satul Pălici. Istoriile creștine îl amintesc pe preotul Ghican, din Cislău, și pe Gheorghe, unul din cei patru fii ai săi, stabilit în Pălici, coborât, nu știm din ce motive, la rangul de diacon, apoi cântăreț bisericesc, în disputa nesfârșită cu titularul postului, un oarecare Ion Popescu.

Familia a ezitat multă vreme între numele Diaconescu, moștenit de la degradarea preotului Gheorghe, și Popescu, fără

LIBRIS | We know books

nicio legătură de rudenie cu firososul popă titular al parohiei, ca și între două date de naștere pentru întâiul născut, Stelian: 10 mai și 23 mai 1923. Se susținea că în perioada stalinistă era interzis să se afirme despre cineva că s-ar fi născut pe 10 mai, de ziua regelui.

Pomicultorul Mihnea a luat-o, în 1921, pe Eleonora Vlădilă, dintr-o familie de moșneni-negustori, cu o fetiță, Aurica (1912-1975), dintr-o primă căsătorie, dezvoltând, ulterior, o ramură intelectuală, Balalia, cu cadre didactice și lucrători superiori la căile ferate. Noua familie Popescu-Diaconescu-Vlădilă cobora dintr-un neam iubitor de cărți și de lectură, dovedind înclinații certe spre istorisiri și improvizație, fiind vestiți în satele lipite ciorchine de malul stâng al Buzăului, de la Pârscov la Pănătău. Stelică s-a bucurat de o atenție plină de gingășie din partea părinților și a sorei Aurica, mai cu seamă că era melancolic și cuminte. S-ar fi dus cu oile pe Muchea Culmii și chiar pe dealul Blidișel, de unde se vedeau spre apus, mănăstirea Cârnu, și spre răsărit, mănăstirea Cetățuia, s-ar fi dus în porneală cu mioarele până acolo, dacă nu s-ar fi temut de fiarele sălbatice din pădurea Ursoii, drumul mai sus de Podul Ars, fiind plin de pericole.

Când Stelică făcea 2 ani, a venit pe lume un frățior, Virgil. La 7 ani, familiei „scăpătate” i-a surâs propunerea unchiului Dumitru, administrator de moșie la Râmnicu-Sărat, om fără copii, să-l ia la el să urmeze clasele primare și liceul. La 1930, erau școli în toate satele buzoiene. Acțiunea lui Spiru Haret, ca și bătăliile lui Nicolae Iorga, dăduseră rezultate. Școală bună, cu învățători pricepuți, era și la doi pași, la Ursoaia, și la câțiva km, la Bădila, unde dăscăleau Ilie Vârșă, Lucreția Ghenu și Filica Iancu, în școala ridicată prin stăruința avocatului bucureștean Dumitru Carp, în 1912, la un an după inaugurarea drumului de fier Buzău-Nehoiăș. Se putea merge și la Viperești, pe puntea suspendată pe șufe de oțel, construită după planurile unui german combatant în primul război, rămas la Pătărlagele, de dragul unei românce. Se făcea carte peste tot!

ERDIS

We know

books

„Am venit pe lume într-un sat sărac, într-un sat ca o bubă de la Cotitura Carpaților răsăriteni, de la confluența celor trei mari provincii românești Muntenia, Moldova și Transilvania. Este ceea ce explică bogăția limbajului meu și pe aceea a oamenilor locului. Acolo se întâlnesc, adunate din toate direcțiile și din toate timpurile, majoritatea cuvintelor limbii române. La nu prea mare adâncime sub scoarța pământului, satul meu de baștină era pardosit cu coline de sare. El se întindea pe malul unui râu năbădăios, cunoscut din vechime, de pe vremea egiptenilor și a romanilor, între – de o parte și de alta – două mari păduri cu vânat mult, cu păsări multe, cu șerpi mulți și veninoși. De altminteri unul din satele vecine se și chema Viperești, de la viperă”. În „Cartea poemelor pierdute”, poetul prezintă râul prieten, aflat la câteva sute de metri de casa copilăriei. Râul avea „o apă limpede în marea parte a anului, însă repede încruntată, bolovănoasă, bolborositoare, lăbărțându-se pământie ori de câte ori ploua sus la munte. În nesăbuiința lui, atunci râul semăna cu focul și se propaga nemăsurat, iuțeli bineînțeleș la îndemâna stihiiilor, dezrădăcinând copaci, urnind stânci, cotețe și colibe, transportând grăbit și șovăitor către șesuri, către mare, vite ucise, cuibare de păsări, poduri, sălbăteciuni, sălbăteciuni vii, uneori și chiar copii. Copii surprinși de viitură. Însă copii morți. Nu se putea sta de vorbă cu râul, în asemenea împrejurări. Cine să judece? El nu mai era el. Devenea opac. Urla asurzitor și nehibzuit. Făcea spume ca epilepticii. Se răstea la toți și la toate ca bețivii. Nu-l mai iubeau”.

În casa pentru care plăteau chirie unui cumnat hapsân, han sătesc al străbunicului ardelean, lampa cu gaz rămânea aprinsă toată noaptea, atârnată într-un cui pe perete. Părinții erau a treia, a patra generație de știutori de carte, lucru rar, chiar printre boierii și arendașii din partea locului. Bătrânul Mihnea a trăit 90 de ani. I-au grăbit sfârșitul (12 februarie 1982) persecuțiile la care a fost supus de autoritățile comuniste după plecarea fiului de la București în străinătate. Interogatorii, percheziții, amenințări și alte forme de teroare securiste. Pe 15 noiembrie 1963 se stinsese și buna mamă a poetului, pe când acesta era condamnat la moarte. „Și unul și altul credeau în Dumnezeu, dar nu în biserică. Detestau preoții, fastul

și riturile religioase, sărbătorile, în fine, orice formă de ceremonie. Le socoteau spectacole vane și vanități. Dumnezeu era pentru ei ca o rană și ca o taină. Vorbeau despre el robitor de frumos. Discutau împreună și destăinuiau necazurile lor intime și obidele, câteodată îl chemau în sprijin sau îl certau că e orb, indiferent și perfid, sau îl înjurau. Când începea tata, mâniat, să-l înjure pe Dumnezeu, se auzea peste cele două păduri de pe versantele râului. Înjurăturile lui, împletite într-o divers profundă cunoaștere a vieții, aveau ceva fascinant pentru mine, ceva mirific. Convingerea sa era că oamenii pot comite greșeli față de Dumnezeu, pentru că-s imperfecti, însă Dumnezeu n-are dreptul să greșescă față de oameni, fiindcă el e desăvârșit.”

În casa părintească se afla Biblia, din care tata Mihnea citea sătenilor. Aceștia veneau în număr mai mare ca la biserică, spre nemulțumirea preotului Popescu, vecinul lor. „Niciunul dintre noi, cei ai casei, n-a mers niciodată la biserică, nici la înmormântări, nici la nunți. Pe noi, copiii când ne-am născut, ne-a trimis ca să fim botezați prin femeia care ne moșise”. „De la părinții mei am învățat să mă închin, să mă rog și să mă tem de păcat. Socoteam bunăoară sfinții (iar pe poeți îi asimilam lor), deci sfinții, poeții, rugăciunile și poeziile ca pe ceva așa de sacru și inaccesibil, că ori de câte ori îmi încolțea și mie vreun gând mai original, repede mă sileam să-l dolesc și să-l uit, spre a nu păcătui. Erau lucrurile permise și cele nepermise. Și erau apoi lucrurile magice. Ideea căderii în ispită mă teroriza, și totuși câte ispите nu-mi umblau prin minte!”

Cazul lui Stelică Diaconescu se aseamănă cu altele, culese din literatura română. Nu altfel s-a întâmplat cu Nică al lui Ștefan a Petrii, adică Ion Ștefănescu, dus de bunicul David Creangă la școala din Broșteni, la învățătorul Niculai Nanu și găzduit, împreună cu vărul Dumitru, de vestita Irinuca. Nu altfel s-a întâmplat cu Vasile (Dile) Voicu (Voiculescu), dus la școală la Pleșcoi, de fratele Filipache, găzduit de o mătușă calică, lăsându-i sârmanului copil amintiri neplăcute. Dar câte similitudini nu se pot găsi și cu alți copii ai istoriei literare! Copii lipsiți, mai mult sau mai puțin, de bucuriile copilăriei. Mătușa din Râmnicu-Sărat,

lipsită de tandrețe și înțelegere, l-a îndepărtat, după 4 ani, de târgușorul de la Curbura Carpaților și l-a adus în orașul reședință de județ. Unchiul binevoitor stătea mai mult la conacele și moșiile arendașilor și mare i-a fost mirarea când a aflat de plecarea nepotului de la munte.

Așadar, a mers la școală la Râmnicu-Sărat, întrucât învățătorului din sat îi plăceau mai mult jocul de cărți, țuica și femeile, decât școala. L-a găzduit, cum am mai spus, un unchi dinspre tată, cu o soție infirmă, „rea, intrigantă, răzbunătoare, mincinoasă, fără umor și, desigur, lipsită de satisfacții, o zgripturoaică. Ea ura pe toată lumea, iar între ei se urau de asemenea, preferând să se vadă cât mai rar”. Casa era ca un penitenciar, înconjurată cu un gard înalt de sârmă ghimpată. Poarta era încuiată tot timpul. Copilului îi era interzis să iasă din curte sau să se vadă cu alți copii. „Ca să vii din atâta natură și libertate într-un țarc, să rămâi priponit de o palmă de pământ ce n-ajungea nici pentru o goană de iepure, mă sugruma, exercita asupra-mi o bolnavă suferință și mi-a modificat psihologia”. A fost prima închisoare pe care a cunoscut-o. La Râmnicu-Sărat și-a pierdut libertatea, copilăria, elanurile. Se consola cu poeziile din manuale, memorate, recitate, murmurate. În felul acesta, versurile au devenit o necesitate. Se îmbăta cu poezie. „Realitatea cu componentele ei se decolora, până ce o pătură de ceață o acoperea complet. Navigam în nori, cu regretul adânc, statornic, sfâșietor, că îndemnul și dreptul de a inventa rugăciuni și versuri ca sfinții și ca poeții, pe care nu știi de ce îi tot situam într-o durată din afara duratelor, într-un timp dinaintea timpului, un asemenea drept mie îmi este retras”. Copilul credea că atât sfinții, ca și poeții, au trăit cândva, săvârșind lucrări care scapă firii omenești, ca rugăciunea și versul, ei fiind ființe mai presus de om.

De teama părinților, copilul nu a mers acasă. A tras la o mătușă din Buzău. Trebuia găsit ceva care să-i asigure viitorul fără cheltuială din partea familiei: școala militară de la Iași. Băiatul a trecut de probele scrise, limba română și matematică, dar înaintea probelor orale a dat bir cu fugiții, însă cu armata nu era de glumit:

l-au dat dispărut și l-au căutat cu ajutorul gazetelor. Lucrurile s-au lămurit, pe când rudele din Buzău și din Blăjani l-au înscris la școala normală, dar aici, altă dandana: se dădea o probă orală de muzică, adică fiecare candidat trebuia să demonstreze că are aptitudini muzicale, cântând ceva, ceea ce Stelică nu a putut face. I s-a părut că nu poate fi ceva mai caraghios, decât să cânti la comandă, în fața cuiva. Cu toate stăruințele comisiei, n-au putut scoate de la el nicio notă muzicală, spre disperarea verișoarelor care îl pregătiseră cu mult zel. Într-o vreme, familia a rămas cu o singură oaie, pe care, după ce-i tăia mielul, o priponea ziua în zăvoi, de un țaruș. Seara trimiteau băiatul s-o aducă să doarmă acasă, după muls, legată de un măr. *„Până s-o dezleg și să urc priporul cu funia și cu oaia, izbindu-mă (că umblam desculț) în pietrele de pe drum, se cam însera. Și mă apucam să lălăi pe drum. De-acolo, din zăvoi, prin bolovani, tipa-lipa, sângerând-șchiopătând, până la poartă. La poartă, se curma divertismentul. Bineînțeles, nu știam cânta, neam. Încercări. Mama își dase în felul ei seama, dar nu mi-o lua în nume de rău. Lumea la sat are alte îndeletniciri, decât să observe cum behăie un copil. Acolo merge și fără ureche muzicală, dacă-ți este a viersui. Mai ales (parcă poți ghici cât e fiecare de singur?) într-un cătun uitat...”*

Întoarcerea la Pălici era imposibilă. Părinții nu-i puteau trece cu vederea neascultarea, așa că a luat actele și s-a înscris la liceul „B.P. Hașdeu”. A trecut examenul cu bursă și loc la internat. Va fi nevoit, de acum înainte, să-și poarte singur de grijă, dând meditații și ajutând elevii mai înstăriți, cunoscând oarece independență materială și de acțiune care îi vor călăuzi drumul în viață.

Învăța repede, cât de grele ar fi fost lecțiile. A început să memoreze toate poeziile din manuale, asemănate de el cu rugăciunile anonime de la orele de religie. Își imagina că autorii sunt niște entități abstracte, fără formă, fără existență. Ca îngerii. Când profesorul a spus câteva cuvinte despre Octavian Goga, elevul a sărit în picioare și a întreat: „Trăiește?” „Sigur că trăiește. La București. Stai jos, neghiobule!” Așadar, cei care compun versuri